

UNIVERSITETET I OSLO

Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet

Eksamen i   MoD 190 — Numeriske beregninger

Eksamensdag: 31. Mai 2002

Tid for eksamen: 9.00–13.00

Oppgavesettet er på 8 sider.

Vedlegg: 1

Tillatte hjelpemidler: Ingen

Kontroller at oppgavesettet er komplett før
du begynner å besvare spørsmålene.

Alle 8 delspørsmål vektlegges likt.

Oppgaver med Løsningsforslag

Oppgave 1   Diverse Matlab-oppgaver

1a

Skriv opp vektoren z etter at følgende Matlab-kommandoer er utført:

```
A = [3 2 1 ; 2 3 2 ; 1 2 3]
x = A(:,1) .* A(:,3)
y = A(2,:)
B = x*y
z = [B(1,:) B(2,:) B(3,:)]
z(1:2:9) = ones(1,5)
```

Vis resultatet etter hver beregning.

Løsning:

```
A=[3 2 1; 2 3 2; 1 2 3]
```

```
A =
```

```
3     2     1
2     3     2
1     2     3
```

(Fortsettes på side 2.)

```
x=A(:,1).*A(:,3)
```

```
x =
```

```
    3
    4
    3
```

```
y=A(2,:)
```

```
y =
```

```
    2    3    2
```

```
B=x*y
```

```
B =
```

```
    6    9    6
    8   12    8
    6    9    6
```

```
z=[B(1,:) B(2,:) B(3,:)]
```

```
z =
```

```
    6    9    6    8   12    8    6    9    6
```

```
z(1:2:9)=ones(1,5)
```

```
z =
```

```
    1    9    1    8    1    8    1    9    1
```

1b

Skriv en Matlab funksjon `Pellipse(P,A,theta)` som plotter en skjev ellipse gitt ved

$$x(t) = \cos(\theta) \left[\frac{P-A}{2} + \frac{P+A}{2} \cos(t) \right] - \sin(\theta) \left[\sqrt{A \cdot P} \sin(t) \right]$$

$$y(t) = \sin(\theta) \left[\frac{P-A}{2} + \frac{P+A}{2} \cos(t) \right] + \cos(\theta) \left[\sqrt{A \cdot P} \sin(t) \right]$$

for $0 \leq t \leq 2\pi$. Din implementasjon skal ikke ha noen løkker.

Løsning:

(Fortsettes på side 3.)

```
function [x,y]=Pellipse(P,A,theta)
t=linspace(0,2*pi);
ct=(P-A)/2+(P+A)/2*cos(t);
st=sqrt(A*P)*sin(t);
x=cos(theta)*ct-sin(theta)*st;
y=sin(theta)*ct+cos(theta)*st;
plot(x,y);
```

1c

Skriv et Matlab program som lager en tabell over verdien av integralene

$$\int_0^{k/10} \sqrt{x}e^{-x} dx, \quad \text{for } k = 1, 2, \dots, 50.$$

Bruk Matlabrutinen `quad` med toleranse 10^{-6} (se vedlegg). Hvorfor kan man forvente at `quad` vil trenge mange evalueringer av integranden når x er nær 0? Prøv å organisere beregningene slik at programmet ikke foretar unødvendig mange beregninger av integranden.

Løsning:

Feilleddet i en kvadraturformel inneholder en høy derivert av integranden i et punkt i integrasjonsintervallet. Hvis dette leddet er stort trenger vi mange funksjonsberegninger for å kompensere for dette leddet. I vårt tilfelle vil alle deriverte av integranden være store nær 0 og vi trenger derfor mange funksjonsberegninger i alle de 50 integralene. Vi kan unngå dette ved å addere opp integralene over delintervaller. Med

$$I_k = \int_{x_{k-1}}^{x_k} \sqrt{x}e^{-x} dx, \quad k = 1, \dots, 50$$

hvor $x_k = k/10$ har vi

$$\int_0^{x_k} \sqrt{x}e^{-x} dx = \int_0^{x_{k-1}} \sqrt{x}e^{-x} dx + I_k$$

Her er et program:

```
% Script fil: integraltabell
%lager en tabell over integralet av \sqrt(x)e^(-x)
clc
n=50;
x=linspace(0.1,5,50);
disp(' ')
disp(' b      integral(0,b) ');
disp('-----');
int=quad('funkt',0,0.1);k=1;
disp(sprintf(' %3.1f      %10.6f  ',x(k),int));
for k=2:50
```

(Fortsettes på side 4.)

```

    int =int+quad('funkt',x(k-1),x(k));
    disp(sprintf(' %3.1f    %10.6f  ',x(k),int));
end

```

funkt.m:

```

function fx=funkt(x)
fx=sqrt(x).*exp(-x);

```

1d

Et polynom på formen

$$p(x) = a_1 + a_2x^2 + a_3x^4 + \dots + a_nx^{2n-2}$$

sies å være like, mens et polynom på formen

$$p(x) = a_1x + a_2x^3 + a_3x^5 + \dots + a_nx^{2n-1}$$

sies å være odde. Generaliser HornerV(a,z) (se vedlegg) slik at funksjonen har et valgfritt tredje argument type som indikerer om det underliggende polynomet er like eller odde. Ved et kall på HornerV(a,z,'like') antas det at a_k er koeffisienten til x^{2k-2} , mens det ved et kall på HornerV(a,z,'odde') antas at a_k er koeffisienten til x^{2k-1} . Test på antall argumenter ved å bruke verdien av den innebygde Matlabvariablen nargin.

Løsning:

Hvis $q(x) = a_1 + a_2x + \dots + a_nx^{n-1}$ har vi $p(x) = q(x^2)$ hvis p er like, $p(x) = x * q(x^2)$ hvis p er odde og $p = q$ i det generelle tilfellet. Vi får da følgende kode:

```

function pVal = HornerV(a,z,type)
% pVal = HornerV(a,z,type)
% evaluates a polynomial on z where
% a is an n-vector and z is an m-vector. type is an optional
%third argument which indicates if the underlying polynomial is even or odd.
%
% pVal is a vector the same size as z. If type is absent then it is assumed that
%
%           p(x) = a(1) + a(2)x + .. +a(n)x^(n-1)
%
% A call of the form a=HornerV(a,z,'like') assumes that
%
%           p(x) = a(1) + a(2)x^2 + .. +a(n)x^(2n-2)
%
% while a call of the form a=HornerV(a,z,'odde') assumes that
%

```

(Fortsettes på side 5.)

```

%          p(x) = a(1)x + a(2)x^3 + .. +a(n)x^(2n-1)
%
% pVal is a vector with the same length as z with the property that
%
%          pVal(i) = p(z(i))   ,   i=1:m.

n = length(a);
m = length(z);
pVal = a(n)*ones(size(z));
if nargin==2
    y=z;
else
    y=z.*z;
end;
for k=n-1:-1:1
    pVal = y.*pVal + a(k);
end
if ((nargin==3 ) & (type=='odde'))
    pVal=z.*pVal;
end
end

```

Oppgave 2 En ikke-lineær ligning

2a

La $t > 1$ være gitt. Forklar hvorfor ligningen

$$f(x) = e^x + t(x - 1) = 0 \quad (1)$$

har en entydig løsning $x = x(t)$ med $0 < x(t) < 1$.

Løsning:

Vi har $f(0) = 1 - t < 0$ og $f(1) = e > 0$. Det betyr at f skifter fortegn på intervallet $(0, 1)$. Siden f er kontinuerlig finnes $0 < x = x(t) < 1$ slik at $f(x) = 0$. Siden $f'(x) = e^x + t > 0$ for $t > 0$ er f strengt monotont voksende og løsningen må være entydig.

2b

Anta at $t > 1$ og at vi benytter Newton's metode med $x_0 = 1$ til å løse ligningen (1). La $\{x_k\}$ være følgen generert ved Newton's metode og sett $e_k = x_k - x$ for alle k , hvor $x = x(t)$. Vis for $k = 0, 1, 2, \dots$ at

$$e_{k+1} = e_k - \frac{f(x_k)}{f'(x_k)} \quad (2)$$

$$0 = f(x_k) - e_k f'(x_k) + \frac{1}{2} e_k^2 f''(\xi_k) \quad (3)$$

$$e_{k+1} = \frac{1}{2} e_k \frac{f''(\xi_k)}{f'(x_k)} \quad (4)$$

(Fortsettes på side 6.)

for en ξ_k mellom x og x_k .

Løsning:

Newton's metode har formen

$$x_{k+1} = x_k - \frac{f(x_k)}{f'(x_k)}.$$

Trekker vi x fra på begge sider følger (2).

Ved Taylorutvikling

$$0 = f(x) = f(x_k) + (x - x_k)f'(x_k) + \frac{1}{2}(x - x_k)^2 f''(\xi_k)$$

for en ξ_k mellom x og x_k . Siden $e_k = x_k - x$ følger (3).

Fra (3) har vi $f(x_k) = e_k f'(x_k) - \frac{1}{2}e_k^2 f''(\xi_k)$. Setter vi dette inn i (2) finner vi

$$e_{k+1} = e_k - \frac{e_k f'(x_k) - \frac{1}{2}e_k^2 f''(\xi_k)}{f'(x_k)} = \frac{1}{2}e_k \frac{f''(\xi_k)}{f'(x_k)}$$

som viser (4).

2c

Vis at følgen $\{x_k\}$ generert ved Newton's metode tilfredsstiller

$$0 < x(t) < x_{k+1} < x_k \leq 1, \quad \text{for } k = 0, 1, 2, \dots$$

Løsning:

Siden $t > 1$ følger fra 2a at $x = x(t) > 0$. Fra (4) ser vi at $e_{k+1} \geq 0$ for $k \geq 0$ siden $f'(x) = e^x + t$ og $f''(x) = e^x$ begge er positive for alle x . Fra 2a følger at $e_0 = 1 - x > 0$ og hvis $e_k > 0$ for en $k \geq 0$ er $e_{k+1} = \frac{1}{2}e_k^2 \frac{f''(\xi_k)}{f'(x_k)} > 0$. Ved induksjon på k følger at $e_k = x_k - x > 0$ for alle $k \geq 0$. Vi har også $x_{k+1} - x_k = -\frac{f(x_k)}{f'(x_k)} < 0$. For siden $x_k > x$ og f er strengt monotont voksende er $f(x_k) > 0$ og vi har allerede observert at $f'(x_k) > 0$.

2d

Anta vi blir bedt om å lage en tabell over numeriske tilnærmelser til $x(t_n)$ for $t_n = 1 + nh$ for $n = 0, 1, \dots, 1000$. Det blir foreslått at tilnærminger y_n til $x(t_n)$ skal beregnes ved hjelp av algoritmen

$$y_0 = 0$$

for $n = 0 : 999$

$$y_{n+1} = y_n + h \frac{1 - y_n}{t_n + e^{y_n}}$$

Hva er begrunnelsen for denne algoritmen? Hint: $x(t)$ er løsning av et initialverdiproblem.

(Fortsettes på side 7.)

Løsning:

Vi har $e^{x(t)} + t(x(t) - 1) = 0$ for alle $t > 1$. Vi deriverer denne ligningen med hensyn på t og finner

$$x'(t)e^{x(t)} + x(t) - 1 + tx'(t) = 0, \quad t \geq 1.$$

Løser vi denne ligningen med hensyn på $x'(t)$ og observerer at $x(1) = 0$ får vi at $x(t)$ er løsning av initialverdiproblemet

$$y'(t) = \frac{1 - y(t)}{t + e^{y(t)}}, \quad y(1) = 0.$$

Algoritmen er Euler's metode anvendt på dette problemet.

(Fortsettes på side 8.)

Matlab-vedlegg

```
function pVal = HornerV(a,z)
% pVal = HornerV(a,z)
% evaluates the Vandermonde interpolant on z where
% a is an n-vector and z is an m-vector.
%
% pVal is a vector the same size as z with the property that if
%
%           p(x) = a(1) + .. +a(n)x^(n-1)
% then
%           pVal(i) = p(z(i)) , i=1:m.

n = length(a);
m = length(z);
pVal = a(n)*ones(size(z));
for k=n-1:-1:1
    pVal = z.*pVal + a(k);
end
```

QUAD Numerically evaluate integral, adaptive Simpson quadrature.
Q = QUAD(FUN,A,B) tries to approximate the integral of function FUN from A to B to within an error of 1.e-6 using recursive adaptive Simpson quadrature. The function Y = FUN(X) should accept a vector argument X and return a vector result Y, the integrand evaluated at each element of X.